

דלדול האקדמיה?^a

Bruno S. Frey, University of Zurich^b

כוחות חזקים מובילים לדלדול האקדמיה כפי שהיא קיימת כיום. במאמר המקורי המחבר מפרט ששה כוחות מובילים ודן בהם. המאמר הנוכחי מתמקד באחד הכוחות הללו - הרמאות האקדמית. מחבר המאמר פסימי בקשר להמשך המבנה הנוכחי של המערכת האקדמית, אבל מאמין שתהליך מעמיק יוביל למבנה אחר של ביצוע המשימה המחקרית.

קורסים מיוחדים, קורסי קיץ לסטודנטים זרים, קורסים לקבלת זרנות מסטר אקדמי (וכדומה).
6. חוסר התאמת המבנה הארגוני של האקדמיה לדרך שבה פעילויות אקדמיות מתבצעות כיום.

מאמר זה מתמקד בהיבט הרביעי - הגידול בהתנהגות בלתי ישרה באקדמיה. בעשורים האחרונים חלה עלייה ברמת הרמאות באקדמיה. זאת לא משום שהמדענים כיום הם מוסריים פחות מאשר בעבר, אלא בגלל לחצים גדלים והולכים באקדמיה. דמו לעצמכם את מצבם של מרצים לפני קביעות. הם מכירים היטב בכך שאם לא יפרסמו בצורה מספקת, הם לא יקבלו קביעות. אם שנה לפני הדיון בקבלת קביעות מצבם מבחינת פרסומים אינו משיבי רצון, הם יכולים לבחור באחד משני מסלולי התנהגות - להמשיך כרגיל, עם סיכוי גבוה שהם לא יקבלו קביעות ויפוטרו ויהיה עליהם לחפש מקום עבודה מחוץ לאקדמיה, או להיסוג להתנהגות בלתי ישרה. במקרה זה עליהם להחשיב את סיכויי תפיסתם ואת העונש הצפוי להם אם ייתפסו. הניסיון מלמד שקשה עד בלתי-אפשרי לגלות אם נתונים שנאספו במסגרת של מחקר "טופלו" במידה מסוימת כדי לקבל את התוצאה המבוקשת. אבל אפילו אם ה"טיפול" מתגלה, העונש עשוי להיות מינימלי.

הקהילה האקדמית, המורכבת מאוניברסיטאות ומכללות, ממכוני מחקר ומאפיקי מחקר אחרים, נתפסת כאחד המוסדות היציבים והעתיקים ביותר בחברה. ואולם יש כמה היבטים המצביעים על כך שהאקדמיה אינה כה יציבה כפי שאנו נוטים לתפוס אותה, ושהיא עלולה להשתנות באופן קיצוני או אפילו להיעלם.

שישה היבטים מרכזיים, הקשורים זה בזה ומקיימים ביניהם יחסי גומלין, עלולים להוביל לדלדול האקדמיה. ששת ההיבטים הם:

1. ירידת החשיבות של המהות של המחקר המדעי עם עליית החשיבות של מדידות חיצוניות כגון דירוג וכימות של התוצר המדעי.
2. הביסוס של הפעילות המדעית על חלוקה למשימות ותפקידים המבוצעים על ידי אנשים שונים שגם שותפים בפרסומים. תופעה זו לא מאפשרת שיקולים מדעיים שהם מקיפים ורחבי יריעה.
3. הגידול הדרמטי בעשורים האחרונים בלחץ על אנשי האקדמיה לפרסם את מחקריהם, עקב תחרות גלובלית אינטנסיבית.
4. הגידול הרב בהיקף התנהגות אקדמית בלתי-הולמת, עד כדי רמאות, בעשורים האחרונים.
5. הגמכת סטנדרטים באוניברסיטאות, שנעשית כדי למשוך סטודנטים המשלמים שכר לימוד גבוה במיוחד (הלומדים בקורסים שאינם במסגרת הלימודים הרגילה לתואר, אלא

^a המאמר תורגם, תומצת ועובד על ידי העורכת הראשית מתוך:

Frey, B.S. (Oct. 2010). *Withering academia?* Institute for Empirical Research in Economics, University of Zurich. Working Paper Series, ISSN 1424-0459

^b Bruno S. Frey is a professor of behavioral science at Warwick Business School, University of Warwick UK, and professor of economics at the University of Zurich. He is also Research Director of CREMA-Center for Research in Economics, Management and the Arts, Switzerland. bsfrey@iew.uzh.ch.

למוסד האקדמי שבו המרצה המרמה עובד יש מניע חזק להסתיר את העובדה שבין כתליו בוצעה רמאות אקדמית, בשל חשש לפגיעה בשמו הטוב של המוסד. לפיכך המוסד האקדמי ייטה להסתיר את הרמאות ולפעול לכך שהמרצים המעורבים יעזבו את המוסד בשקט. לפעמים המרצים המעורבים מצליחים לשכנע שה"שגיאה" התרחשה שלא בכוונת זדון. בייחוד בארצות שיש בהן תביעות משפטיות רבות, תתקשה אוניברסיטה להוכיח באופן חוקי שביצוע שגוי מסוים נעשה מתוך כוונה לרמות, ולכן תעדיף "לכסות" על הרמאות.

במקרה הגרוע ביותר, כאמור, המרצים שנתגלו כמעורבים ברמאות אקדמית מפוטרם ועוברים לשוק הפרטי, שבו אין עניין במה שנחשב כחילוקי דעות אקדמיים פנימיים. כך לפיטורים אין השפעה שלילית על העתיד של ה"מרממים". עקב הלחץ העצום לפרסם, הבחירה בין לרמות או שלא לרמות תוכרע במקרים רבים לטובת האפשרות הראשונה.

האם המצב שונה אצל מרצים בעלי קביעות? אמנם לא חלה עליהם סכנת פיטורים בגלל מיעוט פרסומים, אבל הם עדיין נתונים בלחץ גדול להמשיך ולפרסם בקצב וברמה המתאימים, אחרת הם מואשמים בעצלות. לפיכך גם חוקרים ותיקים אינם מחוסנים מביצוע רמאות, אבל אופן הרמאות שלהם שונה מזה של מרצים לפני קביעות. לדוגמה, הם מטילים על תלמידי המחקר שלהם לאסוף נתונים למחקרם, אבל כל זמן שהנתונים שנאספו אינם בניגוד מוחלט לתיאוריות שהם רוצים להציג, אין להם שום מניע לבדוק את כל הליכי המחקר ופרטיו, אף על פי שהם חתומים בין המחברים. רק לעתים נדירות ביותר מטילים על חוקרים בכירים את האחריות לרמאות של הכפופים להם, כי ברור שאין ביכולתם לבדוק כל דבר. כמה מקרים מהזמן האחרון מעידים שקל באופן יחסי לפרסם בכתבי העת היוקרתיים ביותר כמו *Nature* או *Science* מאמרים המסתמכים על נתונים מזויפים. אף על פי שניתן לזהות ניסויים שזויפו, המוטיבציה להשקיע מאמצים בביצוע רפליקציה רצינית של מחקרים במדעי החברה היא חלשה ביותר.

יש דרכים נוספות, רבות למכביר, לזיוף בעבודה האקדמית: לגנוב רעיונות מחוקרים אחרים; להמציא, לזייף, לשנות ולגנוב נתונים; להימנע מדיווח על עבודה של אחרים שעליה מסתמכים או לא להפנות לעבודה זו; להחליף טובות בין חוקרים; לתת טובות הנאה כספיות, אקדמיות או מיניות עבור קבלת רשות להיחשב כעורך של חלק ממחקר מסוים; ופלגיאט של טקסטים. מחקר מטה-אנליזה משנת 2009¹ סיכם נתונים של 18 סקרים שבדקו אי-ישר בעבודה אקדמית אצל אנשי סגל אקדמי במדעים המדויקים ובמדעי החיים. נמצא ש-2% מהחוקרים שנשאלו היו מוכנים להודות שהם רימו. כ-10% מהחוקרים הודו שהשתמשו בדרכים לא ישרות כמו סינון נתונים על בסיס אינטואיציה או התעלמות מנתונים שסתרו את ממצאי המחקר הקודמים של החוקר. 34% נוספים מהנשאלים הודו שהשתמשו בשיטות מחקר מפוקפקות. כשנשאלו על חוקרים אחרים, 14% הודו שהם ראו את העמיתים שלהם ממצייאם, מזייפים או מתקנים נתונים. החוקר מאמין שזהו אחוז קטן בהרבה מהאחוז האמיתי של מקרי חוסר יושר אקדמי של חוקרים במדעים מדויקים ובמדעי החיים. לא נערכו מחקרים דומים בקרב חוקרים במדעי החברה. עקב העלייה במקרי אי-ישר אקדמי אצל חוקרים, אקדמיות למדעים רבות בעולם חיברו בשנים האחרונות קודים וחוקים

נגד רמאות אקדמית. בארצות הברית הקים הממשל מרכז בשם Office of Research Integrity.

לרמאות אקדמית עשויות להיות השלכות חמורות על המערכת הקיימת של מחקר מדעי, בשל הפגיעה ביוקרה ובאופי הקדוש כמעט של המחקר המדעי. פגיעה זו עלולה להוביל לדלדול האקדמיה. סדרת זעזועים שתבוא לאחר פרסום של רמאות משמעותית עלולה להוביל לשינוי בתפיסת המחקר המדעי והאקדמיה בכלל ולחיתוך תחת הקהילייה האקדמית הקיימת כיום בפרט. למשל, שם רע ופרסומות שלילית לאקדמיה יכולים לפגוע במערך התרומות למחקר האקדמי מהממשלה ומגופים אחרים, עד כדי עצירתן המוחלטת. הצעות רבות הועלו על הדרכים האפשריות לצמצום ומיגור הרמאות האקדמית. לדוגמה, ניתן להקדיש תשומת לב מרובה יותר לאי-יושר אקדמי, לפתח קווי מדיניות - של המוסדות ושל המדינה - באשר להתנהגות ראויה במחקר ויושרה במחקר ואימון טוב יותר של חוקרים בניהול אחראי של מחקר. עם זאת, אין ביטחון כי צעדים אלו יהיו יעילים במיגור התופעה.

1 Fanelli D. (2009). How many scientists fabricate and falsify research? A systematic review and meta-analysis of survey data. *PLoS ONE*, 4(5): e5738. doi:10.1371/journal.pone.0005738

לידיעת קוראנו: לאחר סגירת החוברת והפצתה באופן אלקטרוני, קיבלנו מידע שהמחבר, ד"ר ברונו פריי, הואשם לפני חודשים אחדים במעשה של פלגיאט עצמי. ד"ר פריי ועוד שני עמיתים שהיו שותפים למחקר מסוים פרסמו באותה תקופת זמן תחת השמות שלהם בנפרד, ארבעה מאמרים כמעט זהים בארבעה כתבי עת אקדמיים שונים בכלכלה, מבלי לכלול בכל אחד המאמרים הללו הפנייה למאמרים המקבילים. על כך מואשם ד"ר פריי על ידי העורך של אחד מאותם כתבי עת שהאתיקה של מעשה זה היא מסופקת ושהתנהגותו האקדמית הינה בלתי מכובדת. מחובתו של ד"ר פריי הייתה להודיע לעורך מראש שמאמרים דומים התקבלו לפרסום בכתבי עת אחרים ואילו העורך היה יודע על כך הוא לא היה מפרסם את מאמרו של ד"ר פריי. נא ראו קישור

<http://economicsintelligence.com/category/bruno-frey/>

בקישור זה יוכלו הקוראים למצוא בהרחבה גם את תגובותיו של ד"ר פריי על ההאשמות בשיבוט המאמר של עצמו וגם על החלטת אוניברסיטת ציריך, בה הוא מכהן, בעניינו.